

Jean-Luc Nancy

Političko pismo

Demokracija se ne može zadovoljiti da bude mjesto izlaganja praznoj istini

*Strelica dotiče stvar u noći
koja postaje njezina meta
smisao jesmo
žedni znakova⁰¹*

Pismom zovemo ono što ne odgovara nekom modelu prisvajanja značenja, kakav god on bio, ono što otvara odnos i s njime neku značajnost [*signifiance*]. Ako ustrajna, moderna tradicija pisma postoji, ona ima ovaj smisao, i samo ovaj: “pismo” je ono što prethodi značenju, ono što mu slijedi ili ga pretječe, ne kao neko drugo, istaknutije i uvijek odgođeno značenje, već kao putanja, utiranje puta [*frayage*] značajnosti kojom postaje moguće da značenja ne samo budu označena već da budu smisljena, prenosiva i djeljiva među jednima i drugima. Smisao, dakle, nije “označenik” ili “poruka”: smisao je mogućnost nečega poput prijenosa “poruke”. Smisao je odnos kao takav i ništa drugo. Tako, smisao se konfigurira kao odnos – on konfigurira prema koji on jest (dok se značenje figurira kao identitet). Tradicija pisma je tradicija odnosa samog utoliko ukoliko ga treba otvoriti ili zapodjenuti [*nouer*]. U jednom od utemeljiteljskih tekstova ove tradicije, Benjamin je zapisao: “Pismo nema ničeg utilitarnog u sebi, ono ne dopada čitanju poput zgure. Rastvara se u pročitano kao njegova ‘figura’”.⁰² Politička zadaća je, vrlo precizno, u tome da se odnos kao smisao “rastvori u” značenju bivanja zajedno “kao u svojoj figuri”: isključivo pod jednim uvjetom – da “odnos” bude “figura” – to zajedno može izbjeći alternativu sve ili/ništa.

Pismo je tako političko “po svojoj biti”, tj. u mjeri u kojoj jest utiranje puta onog “bez biti” odnosa. Pismo nije političko po

učinku “angažmana” u službi neke stvari, nije to ni – kao književnost – po principu “estetizacije političkog”, niti pak po svom izokretanju u “politizaciju estetičkog”. U čemu je uloga književnosti, estetike te fikcije predstavlja nužno pitanje ali ono mora biti postavljeno tek nakon što je potvrđena politička priroda pisma: *bes-krajni otpor pisma u konfiguraciji onog “zajedno”*.

Postoji dakle odnos snaga. Svekoliki oblici “pisma” nisu stalno suprotstavljeni moći samo preko sloboda mišljenja i izražavanja. Najprije, otporom značajnosti vlastitom zaslužnjivanju i podvođenju pod značenje. A to je otpor “zajednice” svojoj hipostazi, imala ona poopćene, supstancijalne oblike “pričesti” ili racionalne oblike “komunikacije”. Taj odnos ima dimenzije svijeta – tj. neprekidno dodiruje granice – ili uopće nije, te se oblikuje i rastvara u isključivoj subjektivnosti (individuuum, korporacija, manjina, većina, crkva ili narod). Da poprими dimenzije svijeta, pismo se opire komadanju na isključive svjetove što, prema “novoj podjeli, dijeli sudbinu jednih i drugih u više ili manje smrtnosti [...]”. Jer to više nije podjela koja bi stavila na jednu stranu ljude a na drugu besmrtnike, već ih dijeli od Sjevera prema Jugu kao manje smrtni i smrtnije, te se ponovo vraća u svakoj od tih regija da podijeli tu novu smrtnost prema prepoznatljivosti novca ili beznačajnosti bezimčnosti⁰³. Pismo smisla svijeta ili, bolje, smisao svijeta kao pismo ne drži se na globalizaciji kulturne šarolikosti i “miješanju”, kao novom identitetu – kao što se ne može držati na jednoličnosti nekog svjetskog “poretka”. Drži se na onom što podržava svijet kao svjetsko egzistencijalno: na otporu zatvaranju svjetova u ovom i u drugim svjetovima, na utiranju puta u svakom času ovog svijeta ovdje.

⁰¹ Michel Deguy, *Arrêts fréquents*, Paris, A.-M. Métailié, 1990, str.115. ⁰² *Origine du drame baroque allemand*, prijevod S. Müller i A. Hirt, Paris, Flammarion, 1985, str. 231. ⁰³ Michel Deguy, *Aux heures d'affluence*, Paris, Le Seuil, 1993, str. 181.

... utiranje puta svim tim uzimanjima riječi, svim tim potvrđama egzistencije u svijetu, svake posebne i posebno izložene svojem kraju, sve ipak zajedno i raspršene pišući sam svijet, “ono što je veliko nalazi se onkraj riječi”, kao što kaže ova proza jednog pjesnika:

... .. u stvari, mostovi koji vode od jednog do drugog i kojima stižemo lijepim svečanim koracima nisu u nama već za nama [...]. Kad se dva ili tri ljudska bića nađu, oni zbog toga nisu zajedno. Oni su poput marioneta čije konce drže različite ruke. Jedino kad ih jedinstvena ruka povuče, zadobivaju zajednicu, koja ih prisiljava da se poklone jedni pred drugima ili da se međusobno bore. I same se snage čovjeka nalaze tamo gdje konci završavaju u vrhovnoj ruci koja ih drži. Oni jedne druge nalaze samo u času u kojem su zajedno, u oluji koja im je zajednička, u sobi u kojoj se sreću. Počinju imati odnose tek kad iza njih postoji neka pozadina. Valja svakako da se pozovu na taj jedinstveni zavičaj. Valja da pokažu potvrde koje na sebi nose i koje su sve obilježene smislom i pečatom istog vladara.

[Dodajem ovdje samo, ali razumjeli ste: “vrhovna ruka” i “vladar” tog “zavičaja” nisu ništa drugo doli veza sama ili svijet.]

Bio ti okružen pjevom svjetiljke ili glasom oluje, dahom večeri ili ječanjem mora, uvijek iza tebe bdije ogromna melodija, isprepletena tisućama glasova, i tek ponekad tvoj solo tu nađe svoje mjesto. Znati kad se treba uplesti u zbor prava je tajna samoće, jednako kao što je umijeće istinskog odnosa: pustiti se da padneš s visine riječi u jedinstvenu i zajedničku melodiju. [...]

Ipak, svaka zajednica pretpostavlja niz različitih, osamljenih bića. Prije njih bijaše to jednostavno jedna cjelina, bez odnosa, prepuštena samoj sebi. [...]

A upravo najosamljeniji najviše sudjeluju u zajednici.[...] Onaj koji bi čuo cjelinu melodije, bio bi istodobno najosamljeniji i najzajedničkiji. Jer on bi čuo ono što nitko ne čuje.⁰⁴

Kažete li mi da je ovaj tekst dvosmislen, da ga njegov sadržaj, estetika i razdoblje ostavljaju na rubovima “fašistoidnih” (ili barem “revolucionarno-konzervativnih”) iskušenja, neću to zanijekati. Naprotiv, reći ću da, upravo u mjeri u kojoj bi tridesete

Jean-Luc Nancy

godine mogle biti ispred nas, postaje nužno uzeti tim tridesetim godinama ono što same nisu znale sačuvati, što bi izbjeglo vajmarskom sivilu bez pribjegavanja nirnberškim plamsajima. Rilke, što se smisla tiče, nije Heidegger, mislim Heidegger pisac (ili onaj “mislećeg pjesništva”). I navodim ga upravo zbog toga, što ne znači da ga navodim kao “model”: jer sve nam još preostaje iznaći.

Pismo, dakle također i njegovo pjesništvo, tj. najprije njegova *praxis*, jest zadaća smisla, pod uvjetom da se ne radi o zadaći prihvaćanja nekog spletena [*noué*] smisla već o odgovoru – bez razrješenja – na apsolutni nalog da treba zaplitati [*nouer*]. I taj se nezastariv nalog ne može svesti na bilo kakvu “poetizirajuću” ili “književnu” estetizaciju. Jezike valja splitati [*nouer*], i svaki je beskrajno spleten/raspleten u svo-

joj vlastitoj konačnoj beskonačnosti i onima drugih. Jezike valja zaplitati [*nouer*] kao vezu bez spone te kao nesubjektivni ipseitet za-jedničkog koje se ne pričešćuje. “Jezici”, njihova pisma, to ne znači najprije “književnost” kao model, već pjesništva stilova, načina postojanja, modulacija odnosa i povlačenja, znači jezike, narode, tj. koliko kulture, etničke skupine toliko i radničke klase i neidentificirane populacije, narode, njihove idiome, zavičaje, njihove prelaze iz zavičaja u zavičaj, krajobraze, svjetove koji su svijet, svjetove koji su jedan svijet.

U tom smislu, politički zahtjev može biti samo zahtjev konfiguracije, premda se ona mora oduprijeti figuraciji/prezentaciji suverenog tijela. Demokracija se ne može zadovoljiti da bude mjesto izlaganja praznoj istini – i ne možemo jednostavno zamijeniti vajmarsko sivilo iskrenjem čistog raspršenja pojedinačnosti. Valja da idiomi postanu mogući, u svrhu otpora krvavim idiotizmima identiteta indeksiranih krvlju, tlom i sebstvom. Valja da se identiteti pišu, tj. da se spoznaju i prakticiraju kao zaplitanja [*nouages*] smisla onoga što nema smisao koji se može identificirati. (Agamben, Hamacher, Lacoue-Labarthe mi zajedno predlažu: *oblake* [*nuages*]. Vrijeme je da prekinem. Trebat će ponovo napisati.)

Jean-Luc Nancy: *Ecriture politique*, u *Le sens du monde*, Paris, Galilée, 1993, str. 183-188.

Francuski pojmovi u uglatim zagradama dodani su uz njihov prijevod u svrhu olakšavanja snalaženja čitatelja.

ODABRAO I PREVEO: Nenad Ivić